

Toespraak 1 (aan alle aanwezigen)

Dames en heren,
Geachte aanwezigen,

Vandaag vieren we 75 jaar bevrijding van Hoofdplaat. Een passender dag om dat te doen, op 10 oktober, en een passender plaats, bij het oorlogsmonument, is er bijna niet.

Als we hier om ons heen kijken ziet de omgeving er goed onderhouden, keurig, welvarend en veilig uit. Het lijkt alsof het er altijd zo heeft uitgezien, alsof er zich nooit iets ergs heeft voorgedaan.

Maar schijn bedriegt. Verplaatsen we ons in gedachten naar 75 jaar geleden, naar 10 oktober 1944, dan was de situatie op de plek waar we hier nu staan heel anders:

- Huizen die door inwoners verlaten zijn, op de vlucht voor het oorlogsgeweld
- Verwoeste gebouwen en woningen
- Straten bedekt onder het puin
- Beschietingen door artilleriestellingen uit zowel het oosten als westen
- Beschietingen door vliegtuigen vanuit de lucht
- Oprukkende Canadezen met Buffalo's, machinegeweren en mortieren
- Duitsers die hen met mitrailleurs en pantservuisten proberen tegen te houden
- Straatgevechten en zelfs man-tegen-mangevechten
- Ontploffingen, branden, rook, stof en miezerweer
- Bewoners in doodsangst en doodsnoed die nergens heen kunnen - want overal wordt gevochten, overal dreigt gevaar, nergens is het veilig.

Dat is de situatie in Hoofdplaat aan het begin van dinsdag 10 oktober 1944. Aan het einde van de dag was het gelukkig voorbij en was het dorp bevrijd.

Die bevrijding was de vrijdag ervoor begonnen met landingen aan de kust even ten oosten van Hoofdplaat. Op 6 oktober. De Canadezen rukten langzaam op, maar werden heftig beschoten door kustbatterijen uit Vlissingen en Breskens. Vanuit Sluis en vanuit Vlissingen werden bovendien Duitse versterkingen ingezet, rond de 300 man. Pas met luchtsteun en ondanks zware tegenstand kon Hoofdplaat worden bevrijd. Maar al op een halve kilometer van het dorp legden de Duitsers een nieuwe verdedigingslinie aan.

Hoofdplaat was de eerste plaats in West-Zeeuws-Vlaanderen die bevrijd werd. Van hieruit konden de Canadezen aan hun opmars naar het westen beginnen – een opmars die pas drie weken later konden worden voltooid. Maar van hieruit, vanuit Hoofdplaat begon de vrijheid aan zijn opmars.

Niet voor niets begint hier elk jaar de Canadese Bevrijdingsmars. Dit jaar op 3 november met een paar duizend deelnemers. Dit jaar is het bijzonder vanwege 75 jaar herdenking. Bij de stenen die de route van de mars markeren zullen, als gedenkstenen, kunstwerken worden geplaatst – een initiatief van de heren Ton Koops en Glenn Priester en het kunstenaarscollectief Aqua Art. Deels met het doel om te proberen op een andere manier naar de mars te kijken. Mevrouw Priester zal er straks meer over vertellen. Ik feliciteer hen alvast met hun initiatief.

En over kijken gesproken:

Hoe het verwoeste Hoofdplaat er 75 jaar geleden uitzag weten we van tal van indrukwekkende foto's die in de dagen na de bevrijding werden gemaakt. Als je die foto's bekijkt, doen ze je direct denken aan de oorlogstonelen van vandaag, zoals Oost-Oekraïne, oostelijk Kongo en Jemen.

Ik ben benieuwd naar de tentoonstelling die de dorpsraad en de tentoonstellingswerkgroep in het dorpshuis heeft samengesteld.

Er kan niet alleen gekeken worden, maar ook geluisterd. Namelijk naar ooggetuigen die de gebeurtenissen van destijds nog aan den lijve hebben meegemaakt. Het is goed dat hun verhalen voor deze gelegenheid op film zijn vastgelegd en zo bewaard voor komende generaties. Ook hen wil ik bedanken voor hun bereidwilligheid en inzet.

Het bestaande monument, de Bevrijdingsmars, de tentoonstelling en de film zijn verschillende manieren om met het oorlogsverleden om te gaan. Om het verleden te herdenken. En zo te wijzen op de kwetsbaarheid van de manier waarop wij ons land maatschappelijk en bestuurlijk hebben ingericht. En ook op de gevaren van oorlog als we in dezelfde fouten vallen als destijds. Door de verschillen tussen mensen uit te vergroten en te doen alsof we het allemaal afzonderlijk af kunnen. Onze kracht ligt echter juist in samenwerking.

Vandaag voegen we nóg een vorm van herdenking toe, namelijk de plaatsing van een herdenkingsbank, die naar een voorstel van de dorpsraad de Vrijheidsbank wordt genoemd.

De herinneringsbank die straks onthuld wordt en het herdenkingsprogramma behoren tot dezelfde categorie en heeft dezelfde functie: een plek en een reeks activiteiten waar mensen even stil kunnen staan bij het verleden, erover

nadenken en misschien zelfs met elkaar erover in gesprek gaan. Laten we hopen dat dergelijke banken ook eens geplaatst zullen worden in Oost-Oekraïne, in oostelijk Kongo en in Jemen. En ook daar in het kader van een herdenking. Als symbool dat duurzame vrede geen utopie is, maar - net als hier in Europa - werkelijkheid kan worden.

De Vrijheidsbank maakt deel uit van de Europese Liberationroute, de verzamelnaam van een reeks routes, die lopen van de stranden van Normandië tot Berlijn. De bedoeling is dat met de Liberationroute een veelheid aan bestaande en nieuwe routes, historische locaties, herinneringsplekken, monumenten, musea, begraafplaatsen, vestingwerken en andere historische locaties - dus ook Hoofdplaat - aan elkaar worden gekoppeld, als één geheel gepresenteerd en onder de aandacht van het publiek gebracht.

Dames en heren,

Tot slot dank ik alle instellingen en personen die bij qua financiering, productie en plaatsing aan de realisatie van de bank hebben bijgedragen: Europese Unie, de provincie Zeeland, het V-fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg, Omroep Zeeland, het Bevrijdingsmuseum Zeeland, de dorpsraad Hoofdplaat en de gemeente Sluis.

En natuurlijk dank ik iedereen in Hoofdplaat die meegeholpen heeft bij deze plechtigheid: in het bijzonder de dorpsraad, vooral de voorzitter, de heer Verstraete en dorpsraadslid de heer Priester.

Ik bedankte al de initiatiefnemers van het kunstproject rond de gedenkstenen en de vormgevende en uitvoerende kunstenaars van Aaqua Art. Dit doe ik ook aan allen, de vele vrijwilligers, die bijgedragen hebben aan de tentoonstelling en het bevrijdingsprogramma in Hoofdplaat.

Het laat zien hoe groot het draagvlak in Hoofdplaat voor het verleden is en hoe sterk de wens is de bevrijding voor de eerste, huidige en toekomstige generaties te blijven gedenken. Namens het college van Burgemeester en Wethouders van Sluis feliciteer ik u allen met de nieuw aanwinst, het kunstproject, de tentoonstelling en het bevrijdingsprogramma.

Bijdrage: Inge Priester en René Verstraete.